సిలువ

'బెజవాడలో కన్న, యిక్కడే ఎండలు ముదురుగా ఉన్నాయేం?' అన్నాడు. బస్సుకోసం ఆపసోపాలు పడుతూన్న ఆసామి!

'అవును బాబూ, మీకు అలాగే అనిపించవచ్చు!' అని నేను పరధ్యానంగా అన్నాను; ఈ జవాబులో ఏముందో ఏమో, నాకైతే తోచలేదు కాని, ఆ పరాయివాడికి, ఛరఛర కోపం వచ్చేసింది: నా సరసను నిలుచోడమే మహాపాదిత్య మన్నంత దూకుడులో, కాళ్లు కాల్చుకుంటూ సాగిపోయినాడు.

వెనుక నుంచి కేకవేసి చెపుదామనిపించింది:– 'ఆ పైన ఎక్కడా బస్సు ఆగేందుకు నోచుకోలేదయ్యా, రాయడా! – నిజంగా నీకు ఎక్కవలసిన అగత్యమంటూ ఉంటే, అది నా సాన్నిధ్యంలోనే జరగాలి!' – అని! కాని, అవతలవాడి ముక్కూ మొగం నే నెరగను. మాటవరుసకు పలుకరించాడు – మాట బెడిసినట్టు దూసుకున్నాడు. నా కెందుకు పోనీ, అని కథలోంచి పోనిచ్చాను.

పలుకరించితే, జవాబు చెప్పకపోతే ఓ తప్పు! మంచికి పోయి, నోరు విప్పితే, అంతకన్నా బూతు! ఏదో పని కట్టుకుని పట్నంలో వచ్చి వ్రాలే, మనజాతితో అడపాదడపా, నాకు యీ పోడిమి తప్పడంలేదు – అసలే మనవాళ్ళది ముక్కాకలను తలదన్నిన నిక్కాకతత్వం! అందులో యీ కార్తెకూడా సెగలు వెళ్ళేదాయెను – అంతకంటె మరేం లేదు.

వచ్చే బస్సు వస్తూంది – వడి తగ్గించి మలుపు తిరిగి, యిక్కడ ఎక్కేవాళ్లు ముందుకు రాకపోవడంతో, గేరు మార్చుకుంటూ దూకుతూంది! అక్కడ నేనొక్కణ్ణే – ఇంకో పిట్టా లేదు – నాకు అప్పట్లో బస్సు ఎక్కాలిసిన అగత్యం లేదు – ఎందుకు అక్కడ నిలుచున్నానో – నాకే తెలియదు.

'బాబూ!'

విని, నన్ను కాదనుకున్నాను.

'బాబూజీ!'

ఇంకా నీరసంగా వినిపించింది.

అలా స్తంభానికి అనుకునిపోయి, కూలబడి ఉంది. చాలా నిస్త్రాణగా కనిపించింది, ఆ మనిషి –

అరిపోయిన పెదవులు తుడుచుకుని, మూలుగల్లే, – 'మాది హైద్రాబాద్ నాయనా!'

ఆ ఒక్కముక్క నా మనస్సులో పత్రికలన్నీ, గిరగిరా తిరగవేస్తూంది – ఆ ఒక్క నిట్టూర్పు, మౌనంగా, జరిగిన గ్రంథమంతా ఘోషగా చదివి వినిపిస్తూంది.

'ఎక్కడికి వెళ్లాలమ్మా?' ఆ మనిషి వంచిన తల ఎత్తలేదు – ధూళిపారిన జుట్టు వడగాలి విసురులో.

"ఎక్కడికా - నడిసముద్రంలోకి" అని ఆక్రోసించింది చేయి, ఆసరా యిచ్చాను. తూలిపడకుండా, నడిపించుకుంటూ నేను తలదాచుకునే పంచకు జేర్చాను.

సంజెవేళ కావచ్చింది.

నేను నాలాటి సావాసగాళ్లూ కలసి, సర్వసాధారణంగా, ఆ వేళప్పటినుంచీ అర్ధరాత్రిదాకా కాలవధువును కసిమసంగటం పరిపాటి - అందరం, మా ఆశ్రమ ప్రాంగణంనుంచే జైత్రయాత్రకు బయలుదేరుతాం.

మామూలు వేళకు వాళ్లు వచ్చారు - ఎప్పుడూ తెరచిఉండే తలుపే కనుక, కేక వేయకుండా యకాయకి లోపలికి వచ్చేశారు.

నేను, గుమ్మంముందు అంగవస్త్రం పరచుకుని, మండిగానికి తల ఆన్చుకుని కునుకుతున్నాను. లోపల పక్కమీద ఆ అమ్మాయి, ఆదమరచి నిద్రపోతూంది.

ఒక్క చూపు విసిరి, అక్కడే ఆగిపోయినారు.

అందరి చూపుల్లోనూ కొంటెతనం ఉంది. అందులో ఒక్కడు కాస్త చొరవచేసి అడిగాడు, లోపలివేపుకు చూపుడుగా, తలవిసిరి, 'ఏం రా, బంధువులు వచ్చారా?'అని. నేను, నడ్డి నీలుగుడుగా 'ఊఁ! అని మూలుగుతూ లేచికూర్చున్నాను.'

'అయితే, యీ పూట కదలవన్న మాట!' అని వాళ్ళు మళ్ళు మొగం పడుతున్నారు.

'కదలకపోతే, ఎలా గడుస్తుంది - ఒక్క అడుగు వెనుకవచ్చి కలుసుకుంటాం, పదండి!' అని సాగనంపాను.

ఇక్కడ ఈ చిన్నది, ఇంకా అలాగే నిద్రపోతూంది, పాపం! పక్కయింటి అవ్వను కేకవేసి, నేను కదులుదామనుకుంటున్నాను - ఇంతలోకే, ఆ తల్లే వచ్చింది.

'వీధులోకి వెళుతున్నావల్లే ఉంది. పోయిరా! నేనుంటానులే. లేచిన తరువాత మళ్లీ రవంత ధారకం చేయిస్తాను' నేను నిశ్చింతగా బయలుదేరాను.

నా కోసమే కనిపెట్టుకు కూర్చున్నారు. మా వాళ్ళందరూ - నా కోసమంటే - నా ముఖారవింద సందర్శనానికి కాదు - నా చేత పలికించాలని - ఆ చిన్నది ఎవరో, నాకు ఎలాటి బంధువో, ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చిందో, ఇత్యాదయః వాళ్ళు అడగకముందే, నేను ఎత్తుకుని ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పాను. విన్న ప్రతివాడూ, నా తెలివితక్కువతనానికి ఆశ్చర్యపడటం ప్రత్యక్షంగా ప్రకటించాడు.

'దానిమాటలు నిజమని నమ్మావన్నమాట!'

'మనవాడిని ఇట్టె మస్కా కొట్టిందిరా!'

'ఈ మనిషిని ఆ నడుమ తెనాలిలో చూసినట్టు జ్ఞాపకం--'

'అక్కడ బేరాలు మందగిస్తే, ఇదో వంక పెట్టుకుని దేశంమీద పడుతున్నారు. నీ కెందుకురా యీ తగులాటం దాని దోవను పొమ్మను.'

ఉంటే మాత్రం నీ దగ్గిర దోచుకునే దేముందిలే - పాతపుస్తకాలేగా-

మా వాళ్ల శ్రీసూక్తుల్లో ఇవి కొన్ని మచ్చుకు గుర్తుంచుతున్నాను. నేను విని, అన్నింటికీ తల ఊగించాను. ఆకలి వేళదాకా అందరూ తలోకాస్తా హితోపదేశం చేసి, ఆ పూటకు భేటీ ముగించారు.

నాకు, వాళ్ళకు ఉన్నంత లోకజ్ఞానం, అనుభవం లేకపోవచ్చును. కాని, ఒక్క నమ్మకం మాత్రం ఉంది. లోకంలో ఎవడన్నా, మొగమాటానికి, ఆకలివేస్తూండగా,

లేదని అబద్ధం ఆడవచ్చును కాని, ఎంత లోచెడ్డ హీనుడైనా, కడుపునిండి కూర్చుని, మరో ఎందుకైనా కక్కూర్తి పడనోపునుగాని, ఆకలిగా ఉందని అంగలార్చడు - పైగా ఇంకో ముఖ్యవిషయం ఏమంటే - నిస్త్రాణ నవరసాల్లోదీ కాదు - అందుచేత భరతాచార్యుడు దిగివచ్చినా, దాన్ని నికరంగా అభినయించడం తరం కాదు.

ఆ చిన్నది ఎవరైతే నాకేం, ఏ ఊరైతే మనకేం? శోషవచ్చి సొమ్మసిల్లింది. నేనల్లా యింటికి జేర్చాను, అంతే ఆ తరువాత ఆలనా పాలనా అంతా ఆ అవ్వే!

నేను యింటికి వెళ్లేటప్పటికి అవ్వా, ఆ చిన్నదీ, కూర్చుని ఏవో కబుర్లు చెప్పకుంటున్నారు. అవ్వ, గోడకు జేరగిలి కూర్చున్నది. ఆ చిన్నది, అవ్వకడుపులో తలపెట్టుకుని పడుకుంది. అవ్వ, చిన్నది చెప్పేదంతా ఆలకిస్తూ, ఆ కాలంవాళ్లకే అనువైన ఆపేక్షతో - 'ఎన్ని అగచాట్లు పడ్డావే నా తల్లీ!' అని అనుకుంటూంది.

నన్ను చూడగానే 'వచ్చావా నాయనా!' అన్నట్లు అవ్వ గొంతు సవరించుకున్నది. ఆ చిన్నది, కలవరపాటుతో లేచి కూర్చోబోయింది. కాని అవ్వ సందిట పొదిగి పట్టుకుని, అనునయంతో 'నీవు లేవాలటే తల్లీ!' అని బుజ్జగించింది.

వేసంకాలంలో సాధారణంగా యింటిముందు పొగడచెట్టుక్రింద పడుకొంటూ వుంటాను. నేను యెంత కానిదేశంలో వున్నా వీలైనప్పుడల్లా తీర్చుకునే ముక్కువ ఇదొక్కటే. ఎక్కడ ఎంత వెన్నెలకాచినా, పొగడచెట్టునీడను వెల్లకిలా పడుకుంటేనే నా కళ్ళకది అమృతమవుతుంది. పొగడపూవులంటే నాకు యెందుకంతాపేక్షో - కొంతమంది స్నేహితులు. చిలవలు పలవలుగా కథలు కల్పించారు - నాకు నిజానికి అవంటే అంత వెర్రి...

ఏతావాతా నే చెప్పొచ్చిందేమిటంటే, పొగడచెట్టు క్రింద అవ్వ తనకూ చిన్నదానికీ పక్కవేసి, నాకు అక్కడ చోటులేకుండా చేసింది. చాల సంతోషించాను.

చిన్నది నిద్రపోయిం తరువాత అవ్వ నా దగ్గరకొచ్చి కూర్చున్నది; వచ్చి కూర్చుంటూనే 'పసికాయ యెన్నికష్టాలు పడిందిరా నాయనా!' అంటూనే ఒక్క గుక్కలో తానువిన్న కథంతా చెప్పింది.

'నిన్న మొన్నటిదాకా ఆ చిన్నది దాన్ని చేసుకున్నవాడు, గౌరవంగా యేదో కలో గంజో తాగుతూ, వున్న కొంద్ర సాగుచేసుకుంటూ, సుఖంగానే వుంటూ వచ్చారు; ఇంతలో వుట్ర వుడియంగా ఆ రాజ్యం అంతటా నానా బీభత్సాలు చెలరేగటం, దాంతో యెక్కడివాళ్లక్కడ తీంతారు కావటం - వీళ్లుకూడ అందరితోపాటు వూరు వదలిపెట్టి, దక్కిన మూట ముల్లెతో అటు కర్నూలుమీదుగా పట్నం చేరుకున్నారు. దక్షిణాన యేదో వూళ్లో వీళ్ల దాయాదులు రైల్వే ఇలాకాను వున్నారట అక్కడకే చేరుకుందామని, యేదో రెక్కల కష్టం చేసుకుని పొట్టపోసుకుందామని, వీళ్ళ వూహ.'

రైలుదిగ్గానే, యిక్కడ వీళ్ళను ఎందుకో పోలీసు లటకాయించారు. వాళ్ళకేం తోచిందో, ఆ చిన్నవాణ్ణే అడిగి వాళ్ళమాట వీళ్ళకి వీళ్ళమాట వాళ్లకి తెలియక, మొండిగా మోటారులో, యెక్కించుకుని తీసుకెళ్లారు; అదేమిటో అర్థంకాక, ఈ చిన్నది లబలబలాడింది. కాని దానిగోడు యెవ్వరు వినిపించుకోలేదు. అక్కడినుంచి దిక్కు, మొక్కు, తెలీకుండా - పోయేందుకు లేక, నడిచిందే నడిచి, అక్కడ వచ్చి కూలబడ్డది. నీ కంటపడ్డది -'

వినగా వినగా – నాకు, మనస్సులో ఆపుకోలేనంత దుఃఖం వచ్చింది. ప్రతి నిత్యమూ పత్రికల్లో ఆ పరగణాలో జరిగే హింసలు వైనాలు కంటున్నాము; కాని కళ్లయెదురుగుండా అందులో శతాంశమైనా పడితేనేగాని యెవరికి చీమకుట్టినట్లుండదేమో–

'ఆ చిన్నవాడు యేమైనాడో కనుక్కుని వాళ్ళిద్దరిని ఓ గట్టెక్కించరా నాయనా!' అంది అవ్వ. నేనూ ఆ వూహాతోనే నిద్రపోయినాను.

ఆ చిన్నది నిన్నటికన్న ఇవాళ కొంచెము తేరుకుంది. నేను, అవ్వ అంతా చెప్పిందని మీ వుభయులకు వచ్చిన భయమేమీ లేదు. అతడి యోగక్షేమము విచారించి వస్తానని ధైర్యము చెప్పాను; అవ్వ నేను మాట్లాడుతున్నంతసేపు దగ్గర నుంచుని వింటూనే వుంది.

అంతా విని, 'చూశావుకదూ! నేను చెప్పలా' అని సంతోషంగా అన్నది. ఆవిడ యేం చెప్పిందో అప్పుడు నాకు అర్థం కాలేదు.

'తాను చెప్పిందంతా అబద్ధమని నువ్వనుకుంటావేమోనని పాపం చాలయి దయ్యిందయ్యా!' అబద్ధమాడేందుకు, నీకేంకర్మమే తల్లీ? నీ కష్టం కళ్ళల్లో కనబడుతూవుంటేనూ? అని నేను సముదాయించా?

నాకు నవ్వు వచ్చింది. 'నేను నమ్మాను. కాని అవ్వా! లోకము – అంటే నేను మెసిలే లోకము – యింత గుడ్డిదనుకోలేదు. ఇలాయిలా సంగతి మాస్నేహితులు కొందరితో అంటే, వాళ్ళల్లో ఒక్కడూ నమ్మాడనుకున్నావ్? యెవడికి తోచినమాట వాడన్నాడు. అంతా చూసినట్టుగానే మాట్లాడారు. ఒకడు ఈ అమ్మాయి యోదే దొంగయెత్తుమీద యిక్కడికి జేరిందన్నాడు! ఏ యెత్తుమీద యిక్కడ జేరినా నా దగ్గర బావుకునే దేముందో ఆ వాజమ్మలకు తెలియదు కనుకనా? ఇంకోడు. ఈ అమ్మాయి తెనాలినుంచి వచ్చిన అమ్మాయని అంచనా వేశాడు. తాను ఫలానా చోట చూశానన్నంత ఖండితంగా చెప్పాడు... నువ్వేం భయపడబోకమ్మా! వాళ్ళ తీరు చెప్పాను అంతే! నీ పుట్టిల్లెంతో యిక్కడా అంతే. ఏమీ అరమరికలు పెట్టుకోవద్దు!' ఆ చిన్నది చాలా ధైర్యంగా, ప్రసన్నంగా, నాకేం దిగులులేదు అన్నా!' అని మాకు అభయమిచ్చింది!

మే మిలా సాయిలా పాయిలాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటుండగా మా స్నేహితులంతా సాక్షాత్కరించారు. వాళ్ళతో కలసి నేనూ రహదారి పట్టాను.

'ఇంటికొచ్చిన బంధువులు వున్నారా వెళ్లారా?' అని ఒకడు యెకసెక్కెంగా ప్రస్తావన యెత్తుకున్నాడు. నేను యెంతో అపరాధం చేసిన వాడిలాగ 'వున్నారు – కులాసాగానే వున్నారు. కాని నిన్న నేను చెప్పింది అబద్ధం భాయ్!' అన్నాను. అంటూ నసిగాడు. అంతటితో అదరి ముఖాల్లోకి ఒక్క పెట్టున యెండపొడ వచ్చింది. ఏ మొగానికి ఆ మొగము, 'నేను ఆ మాట చెప్పలేదూ?' అనే ధీమా పోతూంది.

నేను యింకా మరీ అతి వినయంగా 'వాళ్లది హైద్రాబాదు కాదు–'

'అయితే తెనాలన్న మాటేగా?'

'కాదు యింకో నాలుగుబారలు అవతల...'

'అంటే?'

కాశ్మీరం!

అన్ని గొంతులూ యేకగ్రీవంగా 'ఆ!' అని అదిరిపడ్డాయి.

ఆ తరువాత వాళ్లు ఊకొట్టుతున్నంతసేపూ, అందరి కడుపులు నిండేంత కథ అల్లి చెప్పాను. వాళ్ళు ఉబ్బి తబ్బిబ్బై పోయినారు.

కాశ్మీర్! అనటంతోనే మా వాళ్ళందరిలో వున్న కవితాశక్తి ఒక్కసారి కళ్ళు కెరదట్టింది. అందరూ ఆ పూటంతా శ్రీనగరం లావణ్యాన్ని షాలిమర్ తారుణ్యాన్ని వెయ్యినోళ్ల సంకీర్తన చేశారు. నా ప్రతిష్ట ఒక్కుమ్మడిగా కొండల పెట్టున పెరిగింది. మా యింట తలదాచుకున్నది చేరువులో వున్న హైదాబాదుకు చెందిన అభాగిని కాదు, కాశ్మీరపు కాందిశీకురాలు!

ఆ చిన్నదాన్ని యింకా దగ్గిరసా చూడాలని, యేవేవో కుశలప్రశ్నలు చేయాలని, పలకరించాలని మా సావాసగాళ్ళందరు నన్ను మెడలు విరిచారు. కాని నేను వాళ్ళకు ఆ అవకాశము కల్గించలేనందులకు ఒక్కటే క్షమార్పణ చెప్పి ఒప్పించాను.

'ఒరేయ్ అబ్బాయిలూ! మనకు కాశ్మీరం పేరు చెప్పితే కవిత్వము పొంగిపొరలుతుంది. కాని ఆ చిన్నదానిదగ్గర ఆ మాట యెత్తితే కంపరమెత్తుతుంది. పడిన యమయాతనలన్నీ కలికబారుతాయి. ఇప్పుడేమి పలుకరించొద్దు. అలాగే కాలక్షేపం చేయనీయండి ఎన్నడన్నా వాళ్లకూ ఆ రాజ్యానికీ మంచిరోజులు వస్తే, మనమంతా చుట్టపుచూపుగా వెళ్ళి కాశ్మీరమంతా కలయదిరిగి వద్దాము!'...

అవ్వతో యిలాయిలా జరిగిందని చెప్పాను; ఆవిడ అనుభవంగా నవ్వి 'అవున్నాయనా, మనవాళ్లకు దూరపుకొండలు నునుపు!' అన్నచూపుచూచింది.

అవ్వ, ఎంత ఘటికురాలంటే –

మా యిరిగూపొరుగు అంతా హిందూస్తానీ వాళ్లే; యే యింటికో వెళ్ళి, నిమిషంలో ఈ చిన్నదాని ఆదికి సరిపోయిన దుస్తులన్నీ ఏరి తీసుకొచ్చింది. 'నేను చెప్పినట్లు వినాలి తల్లీ!' అని నయాన అదలించి, వాటితో ముస్తాబు చేసింది.

సాయంకాలము మా స్నేహితులు, మామూలు వేళకు రాగానే, ఆ చిన్నది ఆ తీరు కనబడేటప్పటికల్లా, వాళ్ళు ఎంతో సంతోషంగా తెల్లబోయినారు. అవ్వ గడుసుతనానికి, మనసులో వేయి మొక్కులు మొక్కాను!

అప్పటికీ యిప్పటికీ, వాళ్ళకు ఆ చిన్నది కాశ్మీరపు పడుచే అని గట్టి నమ్మకము. ఈనాడు నేను నిజం ఇదన్నా వాళ్ళు నమ్మరు.

ఆ చిన్నదేమైంది? ఆ చిన్నవాడు యేమైనాడనా? ప్రశ్న?

ఇద్దరూ దక్షిణాదిని సుఖంగా వున్నారు యింతకూ.

ఆ వేళ జరిగిందేమంటే, పోలీసులు యేదో వాకబ్ చేయొస్తే వాళ్ల గొడవేదో వీడికర్థంకాక, జవాబు చెప్పకుండా వూరుకున్నాడు. అది మొరాయింపు కింద జమకట్టి, పైగా వీడిజుట్టూ జులపాలు చూసి, వాళ్ళు పెట్టుకున్న యేవో కొండగుర్తుల ప్రకారం వీణ్ణే కమ్యూనిస్టు కింద జమగట్టి, జరజర లాక్కుపోయినారు. కాదని తేలిపోగానే, కథ సుఖంగా కంచి కెళ్ళింది.

(అచ్చైంది. పత్రిక పేరు తెలియలేదు)

★ ★ ★